

**Kyrkomötet
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2026:1**

Institutionssjälavård

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motionerna 2026:4 och 2026:50 om Svenska kyrkans arbete med institutionssjälavården.

Utskottet instämmer med motionärerna om att resurser för institutionssjälavården behöver säkras, då behoven och efterfrågan ökar. Utskottet anser dock att det arbete som efterfrågas i motionerna redan pågår och att ytterligare utredningsuppdrag till kyrkostyrelsen inte är motiverat. Utskottet föreslår därför avslag på båda motionerna.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. avslå motion 2026:4,
2. avslå motion 2026:50, punkt 1,
3. avslå motion 2026:50, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2026:4 av Leif Nordlander, Stöd till verksamhet inom kriminalvården

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för ett ekonomiskt stöd till pastorat och församlingar som inte är pastorat som har stora kriminalvårdsanstalter i sitt område.

Motion 2026:50 av Karin Sivertsson m.fl., Hållbar institutionssjälavård

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att

1. se över och vid behov återkomma till kyrkomötet med förslag till en långsiktig hållbar ordning för finansieringsansvaret för Svenska kyrkans institutionssjälavård, där verksamhetens strukturella kostnader och förändringar i institutionernas omfattning och kapacitet beaktas inom Svenska kyrkans ekonomiska utjämnings- och bidragssystem,
2. föra dialog med staten, regionerna, kriminalvården och andra berörda offentliga huvudmän samt relevanta samverkanspartner i syfte att pröva former för långsiktig

Bakgrund

Svenska kyrkan bedriver institutionssjälavård inom områdena

- ♦ Sjukhuskyrkan.
- ♦ Andlig vård i Kriminalvården.
- ♦ Militär själavård.
- ♦ Migrationsverkets förvar.
- ♦ Universitetskyrkan.
- ♦ samarbetet Kyrka-Polis i samverkan.
- ♦ Flygplatskyrkan.

Inom områdena Sjukhuskyrkan, Andlig vård i kriminalvården, Universitetskyrkan, Migrationsverkets förvar och Kyrka-Polis i samverkan bedrivs arbetet ekumeniskt i nära samarbete med andra samfund.

Kyrkoordningen

Kyrkoordningens vistelsebegrepp (2 kap. 1 §) innebär att varje församling ansvarar för kyrklig verksamhet för alla som vistas inom dess geografiska område, oavsett var personen bor. Det inkluderar personer på institutioner som fängelser och sjukhus.

En församling eller ett pastorat som exempelvis har en kriminalvårdsanstalt inom sitt territoriella område ansvarar för att den grundläggande uppgiften omfattar personer som förvaras i häkte eller i fängelse. Det är sedan fritt för församlingen att välja hur den utför uppdraget och i vilken omfattning.

Finansiering

Till och med 2023 kunde en församling med verksamhet inom institutionssjälavården ansöka om bidrag från sitt stift. Stiftens hämtade medlen från ett större generellt stöd från nationell nivå.

År 2024 infördes en ny modell för finansieringen. Sedan dess tilldelas verksamheterna inom institutionssjälavården årligen ett så kallat institutionssjälavårdsbidrag inom ramen för det inomkyrkliga finansieringssystemet.

Bidraget riktar sig endast till de fyra områdena Sjukhuskyrkan, Kriminalvården, Militär själavård och Migrationsverkets förvar. Anledningen är att personer på dessa institutioner inte har möjlighet att röra sig fritt och själva söka upp själavård eller annan kyrklig verksamhet. Att finnas för dem medför därför extra kostnader för en församling.

Bidraget på 80 miljoner kronor fördelas av nationell nivå till stiftens, som i sin tur fördelar medel till församlingarna. Storleken på bidraget till stiftens beror – utöver utjämnningssystemet – på förekomsten av institutioner i ett stift och antalet människor som vistas där.

För stiftens är det inte tvingande att fördela vidare medlen efter kyrkostyrelsens beräkningsunderlag, utan de kan vidareförmedla enligt egen fördelning.

Bidraget ses över varje mandatperiod. Nästa gång är 2027. Följande fördelning har gällt sedan 2024:

- ◆ Sjukhuskyrkan: 52,8 miljoner kronor.
- ◆ Kriminalvården: 20,8 miljoner kronor.
- ◆ Militärsjälavård: 5,6 miljoner kronor.
- ◆ Migrationsverkets förvar: 0,8 miljoner kronor.

Det skiljer sig mellan församlingar hur och om de kompletterar bidraget med egna medel. Det finns heller ingen heltäckande kartläggning av hur församlingar finansierar verksamheterna, då de inte återskriver användningen av bidraget till kyrkostyrelsen.

Sjukhuskyrkan

När det gäller Sjukhuskyrkan finansierar enstaka institutioner helt sin egen verksamhet. På några platser finns också avtal med regioner/sjukhus och Sjukhuskyrkan lokalt. På ytterligare ett antal platser medfinansierar sjukhusen/regioner tjänster och verksamheter inom Sjukhuskyrkan. Majoriteten av församlingarna tar emot institutionsjälavårdsbidraget, men står också själva för ytterligare en del av kostnaden.

En uppskattning på kyrkokansliet i Uppsala är att Svenska kyrkans församlingar efter erhållet bidrag själva står för mellan 20 och 50 procent av de totala kostnaderna för Sjukhuskyrkans verksamhet.

Militär själavård

På liknande sätt ser det ut inom militärsjälavården. Några regementen bidrar delvis eller helt genom lokala avtal till finansieringen men i flertalet fall står församlingarna själva för de kostnader som inte täcks av institutionssjälavårdsbidraget. Det finns också ett fåtal präster som är heltidsanställda av Försvarmakten.

Kriminalvården

Inom kriminalvården samordnas verksamheten på riksplånet av Sveriges kristna råd (SKR), enligt ett avtal med den statliga myndigheten Kriminalvården. Cirka 180 präster, pastorer och diakoner samt imamer och övriga muslimska själavårdare finns i verksamheten. Omkring 80 av dessa är medarbetare i Svenska kyrkan. Konsulenter på SKR är sakkunniga inom arbetet.

De samfund som ingår i avtalet får sin verksamhet helt finansierad av Kriminalvården. Undantaget är Svenska kyrkan, som vill bära sina egna kostnader för verksamheten då den faller inom ramen för Svenska kyrkans uppdrag som folkkyrka.

Sedan 20,8 miljoner kronor betalades ut det första året, 2023, har antalet personer i häkte och fängelse ökat, och enligt Kriminalvårdens prognoser kommer det att fortsätta öka stadigt de kommande åren.

Församlingarnas verksamhet inom kriminalvården tycks för närvarande i huvudsak täckas av institutionssjälavårdsbidraget.

I enlighet med kyrkostyrelsens beslut 2023 ska institutionssjälavårdsbidragets fördelningsnyckel omräknas en gång per mandatperiod.

Migrationsverkets förvar

Här har Svenska kyrkan en förhållandevis liten verksamhet som i huvudsak täcks av institutionssjälavårdsbidraget.

Kyrka-Polis i samverkan

Omfattas inte av institutionssjälavårdsbidraget. Stockholms stift bidrar med egna medel till verksamheten inom stiftet. Ytterligare några stift ser över möjligheten, men har inte tagit något beslut. I huvudsak är det upp till församlingarna i landet att besluta om och själva finansiera verksamheten.

Universitetskyrkan

Omfattas inte av institutionssjälavårdsbidraget. Ett antal stift ger mindre bidrag med egna medel. I huvudsak är det också här upp till församlingarna själva att besluta om och bedriva verksamheten.

Flygplatskyrkan

Omfattas inte av institutionssjälavårdsbidraget. Verksamhet finns i dag endast på Arlanda. Ansvaret ligger hos Märsta pastorat. Verksamheten får för närvarande inga andra bidrag.

Dialog med myndigheter och organisationer

På nationell nivå har i dag Svenska kyrkan direkta kontakter med Försvarsmakten och med Polismyndigheten kring frågor om behov och verksamhetens utformning. Den militära själavården samordnas av Försvarsmakten genom fältprosten. Det planeras också för en närmare kontakt med Universitetskanslerämbetet för samtal om en fördjupad samverkan kring Universitetskyrkans verksamhet i landet.

SKR har enligt avtal med Kriminalvården det övergripande ansvaret på det nationella planet kring den verksamheten.

När det gäller Sjukhuskyrkan finns ingen direkt motpart på nationell nivå, eftersom det är regionerna som har ansvaret för sjukvården. På regional och lokal nivå finns flera avtal/överenskommelser mellan regioner, sjukhus och Sjukhuskyrkan. Stiftelsen kan ytterligare främja dialogen genom att exempelvis bjuda in hälso- och sjukvårdsdirektören i aktuell region till möten med kyrkoherdar och medarbetare.

Svenska kyrkan som efterfrågad aktör

Kyrkokansliet har på senare år märkt en ökad efterfrågan på Svenska kyrkans institutionssjälavård. Det gäller särskilt från kriminalvården, polisen och försvaret. Det handlar utöver själavård också om sådant som stöd till personal i etiska frågor och i samband med att behöva lämna dödsbud.

Vid kyrkokansliet och i dialog med stiftelsen har ett strategiskt arbete påbörjats under 2026 för att undersöka förutsättningarna för institutionssjälavården inom Svenska kyrkan med anledning av den ökade efterfrågan på Svenska kyrkans tjänster samt utbyggnader inom vissa av dessa institutioner, framför allt kriminalvården och försvaret. Beredningen är också en del i kyrkostyrelsens behandling av institutionssjälavårdsbidraget.

Kyrkomötet 2025 behandlade motion 2025:47, Fängelseprästerna ska inte belasta församlingarna. Motionären föreslog att ansvaret för fängelseprästerna skulle föras över från församlingarna till en central nivå inom Svenska kyrkan. I sitt betänkande SK 2025:2 konstaterade samhälls- och kulturutskottet att församlingen enligt kyrkoordningen ansvarar för kyrklig verksamhet för alla som vistas inom dess geografiska område – även personer på fängelser. Utskottet konstaterade också att det särskilda institutionssjälavårdsbidrag som infördes 2023 minskar den ekonomiska bördan för församlingarna. Utskottet lyfte också att det, med tanke på att fler fängelser planeras, är viktigt att bidragssystemet följer med i utvecklingen. Utskottet föreslog kyrkomötet att avslå motionen, vilket kyrkomötet också gjorde.

Frågan om ett tydligare gemensamt finansiellt ansvarstagande för institutionssjälavården mellan Svenska kyrkans nivåer behandlades av kyrkomötet 2019. I motion 2019:43 föreslogs kyrkostyrelsen genomföra en översyn av institutionssjälavården och ta fram förslag på hur den ska finansieras, med hänsyn till stiftens respektive nationell nivåns roll. Kyrkomötet biföll motionen.

Kyrkostyrelsen redogör i sin skrivelse 2023:3 för behandlingen av ärendet. Efter bland annat ett utredningsarbete med remittering till stiftens fattade kyrkostyrelsen i februari 2023 beslut om att införa en ny bidragsdel, kallad institutionssjälavårdsbidrag, som fördelas inom ramen för det finansiella systemet. Det tydliggjordes också vilka områden inom institutionssjälavården som ska prioriteras och få del av det nya bidraget. Dessa är sjukhuskyrkan, kriminalvården, militär själavård och Migrationsverkets förvar.

Sedan 2024 förmedlas medel enligt denna modell årligen till stiftens, för verksamheter inom de fyra prioriterade områdena.

Kyrkomötet 2016 behandlade motion 2016:72 som föreslog kyrkostyrelsen att bereda och budgetera för ett högre bidrag till stiftens med avsikten att församlingar ska kunna utöva kyrkliga tjänster vid större institutioner och organisationer. Organisationsutskottet menade i sitt betänkande O 2016:5 att det är församlingen som bedömer vilken kyrklig verksamhet som ska bedrivas och som också har att besluta om tilldelning av medel för verksamheten. Utskottet skrev vidare att den kyrkliga verksamheten på institutioner och organisationer utgör en naturlig del av många församlingars arbete och bör finansieras genom kyrkoavgiften. Vidare konstaterade utskottet att stiftsbidragen av hävd inte är öronmärkta för bestämda ändamål utan ska kunna fördelas fritt av stiftens efter egna prioriteringar. Utskottet föreslog därför avslag på motionen, vilket också blev kyrkomötets beslut.

Kyrkomötet 2015 behandlade motion 2015:67, Andlig själavård inom kriminalvården. Motionären ifrågasatte att Svenska kyrkan, till skillnad från andra samfund, själv ska bekosta denna verksamhet. Kyrkolivsutskottet menade att arbetet faller inom ramen för Svenska kyrkans uppdrag som folkkyrka och att kyrkan därför inte bör begära ersättning för arbetet (Kl 2015:16). Kyrkomötet beslutade enligt utskottets förslag och avslåg motionen.

Utskottets överväganden

I behandlingen av motionerna 2026:4 och 2026:50 har utskottet gjort en samlad bedömning utifrån en nulägesbeskrivning och en redogörelse för pågående arbete. Utskottet gästades inför beredningen av motionerna av sakkunniga på kyrkokansliet.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motionerna 2026:4 och 2026:50.

Motion 2026:4 föreslår att kyrkomötet uppdrar till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för ett ekonomiskt stöd till pastorat och församlingar som har stora kriminalvårdsanstalter inom sitt område.

Motionen har goda intentioner, men utskottet konstaterar att den nuvarande modellen för finansiering av institutionssjälavården ännu är ny. Modellen innebär att nationell nivå fördelar ett institutionssjälavårdsbidrag mellan stiftet som fördelas vidare till pastorat och församlingar. Det infördes 2024 och den finansiella fördelningsnyckeln kommer att utvärderas under 2027. Utskottet anser därför att ett arbete i linje med motionens intention redan pågår och föreslår att motionen avslås.

I motion 2026:50 föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att föra dialog med relevanta parter i syfte att pröva former för långsiktig samverkan och medfinansiering av institutionssjälavården.

Utskottet vill framhålla vikten av att säkra att institutionssjälavården i framtiden har resurser inför en förväntad ökad efterfrågan.

Utskottet har inför behandlingen av motionerna informerats om att det på kyrkokansliet i Uppsala pågår ett arbete med att se över förutsättningarna för institutionssjälavården, utifrån de ökade behoven på institutionerna. Utskottet ser fram emot att ta närmare del av detta arbete längre fram.

Mot den här bakgrunden anser utskottet att det inte är motiverat med ett utredningsuppdrag från kyrkomötet och föreslår därför avslag på motionen.

Utskottet vill samtidigt betona vikten av att resurserna till institutionssjälavården löpande bevakas och att en dialog fortsätter att föras med institutionerna om medfinansiering av den verksamhet som efterfrågas från kyrkan.

Uppsala den 1 oktober 2026

På samhälls- och kulturutskottets vägnar

Annelie Englén, ordförande

Martin Larsson, sekreterare

Beslutande: Annelie Englén, ordförande, Johanna Svärd, Anton Härder, Lina Dahm, Cecilia Clausen, Mikael Sjölund, Carina Etander Rimborg, Nils Gårder, Karin Stierna, Inger Hagelin, Ylva Bergstedt Johansson, Alice Braun, Lena Sjögren, Elisabeth Sandlund och Olov Lindquist.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Anette Pettersson, Roger Jönsson, Lennart Lantto, Joakim Persson, Petra Brodén, Bo Ingemarson, Johanna Garde, Anna Dalström, Hans Ulfvebrand, Göran Larsson, Vicktoria Bagi, Magnus Hedqvist, Mats Johnsson och Johanna Westeson.

Biskop Erik Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Reservation till förmån för eget yrkande om att motion 2026:50 ska anses besvarad.

Karin Stierna